

Finanční arbitř

Legerova 1581/69, 110 00 Praha 1 – Nové Město
Tel. 257 042 094, e-mail: arbitr@finarbitr.cz
www.finarbitr.cz

Evidenční číslo: FA/8539/2015
Spisová značka (uvádějte vždy v korespondenci): FA/SU/192/2014

Rozhodnutí o námítkách

Finanční arbitř příslušný k rozhodování sporů podle ustanovení § 1 zákona č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o finančním arbitrovi“), rozhodl podle ustanovení § 16 odst. 2 ve spojení s ustanovením § 24 zákona o finančním arbitrovi s přiměřeným použitím zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), v řízení zahájeném dne 12. 5. 2014 podle ustanovení § 8 zákona o finančním arbitrovi ve věci navrhovatelky ■ (dále jen „Navrhovatelka“), proti společnosti brigata s. r. o., IČO 24842001, se sídlem Geologická 575/2, 152 00 Praha 5 - Hlubočepy, zapsané v obchodním rejstříku vedeném u Městského soudu v Praze, spisová značka C 179409, zastoupené na základě plné moci ze dne 22. 9. 2014 JUDr. Janem Bacílkem, advokátem zapsaném v seznamu advokátů ČAK pod ev. č. 10130, se sídlem T. G. Masaryka 108, 272 01 Kladno (dále jen „Instituce“), o námítkách Navrhovatelky podaných dne 11. 6. 2015, evid.č. FA/6906/2015, a o námítkách Instituce podaných dne 11. 6. 2015, evid. č. FA/6914/2015, proti nálezu finančního arbitra ze dne 28. 5. 2015, evid. č. FA/5931/2015, takto:

- I. **Námítky Navrhovatelky, ■, nar. dne ■, bytem ■, ze dne 11. 6. 2015, evid. č. FA/6906/2015, se podle ustanovení § 16 odst. 2 zákona o finančním arbitrovi ve spojení s ustanovením § 92 odst. 1 správního řádu zamítají a nález finančního arbitra ze dne 28. 5. 2015, evid. č. FA/5931/2015, se potvrzuje.**
- II. **Námítky Instituce, brigata s. r. o., IČO 24842001, se sídlem Geologická 575/2, 152 00 Praha 5 - Hlubočepy, ze dne 11. 6. 2015, evid. č. FA/6914/2015, se podle ustanovení § 16 odst. 2 zákona o finančním arbitrovi zamítají a nález finančního arbitra ze dne 28. 5. 2015, evid. č. FA/5931/2015, se potvrzuje.**

O d ů v o d n ě n í :

1. Řízení o návrhu

Navrhovatelka se svým návrhem na zahájení řízení domáhala určení, že Smlouva o úvěru č. 7/2013 ze dne 1. 7. 2013 (dále jen „Smlouva o úvěru“) a Smlouva o zajišťovacím převodu práva ze dne 1. 7. 2013 (dále jen „Smlouva o zajišťovacím převodu práva“) uzavřené mezi Navrhovatelkou a Institucí jsou neplatné.

Instituce se podle Smlouvy o úvěru zavázala Navrhovatelce poskytnout částku ve výši 280.000,- Kč a Navrhovatelka se zavázala tyto finanční prostředky vrátit a zaplatit za ně úroky. Na základě Smlouvy o zajišťovacím převodu práva pak Navrhovatelka poskytla Instituci zajištění pohledávek ze Smlouvy o úvěru prostřednictvím zajišťovacího převodu vlastnického práva k nemovitostem Navrhovatelky.

Smlouva o úvěru je co do svého obsahu smlouvou, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr ve smyslu ustanovení § 1 zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 42/2013 Sb. (dále jen „zákon o spotřebitelském úvěru“).

Finanční arbitr v řízení o návrhu zkoumal, zda byla Smlouva o úvěru platně sjednána. Při zkoumání okolností, za jakých Navrhovatelka s Institucí Smlouvu o úvěru uzavřely, finanční arbitr dovedl, že Instituce si před uzavřením Smlouvy o úvěru nijak neověřila tvrzení Navrhovatelky o její majetkové situaci ani si nevyžádala od Navrhovatelky žádné doklady, které by prokázaly její tvrzení obsažená v čestném prohlášení, jehož podpis si Instituce od Navrhovatelky před uzavřením Smlouvy o úvěru vyžádala (*poznámka finančního arbitra – jednalo se o předtištěný formulář, do kterého Navrhovatelka vyplnila pouze částku svého a celkového čistého měsíčního příjmu a částku průměrných nákladů na provoz její domácnosti, kolonku počtu osob v domácnosti a vyživovaných osob a týkající se úvěrů či půjček Navrhovatelka nevyplnila nebo proškrtla*). Finanční arbitr dovedl, že Instituce řádně neposoudila příjmovou, ani výdajovou stránku rozpočtu Navrhovatelky a že současně, uzavřením Smlouvy o zajišťovacím převodu práva vztahující se na všechny nemovitosti Navrhovatelky, zbavila Instituce Navrhovatelku možnosti splatit své závazky vůči Instituci z jiných zdrojů než z pravidelného příjmu, ačkoli, jak sama Instituce potvrdila, bylo záměrem Navrhovatelky splatit poskytnutý úvěr právě z výtěžku z prodeje jedné z postižených nemovitostí. Instituce tak poskytla Navrhovatelce úvěr, přestože před uzavřením Smlouvy o úvěru neposoudila schopnost Navrhovatelky splácet úvěr s odbornou péčí tak, jak jí ukládá ustanovení § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru. Finančnímu arbitrovi proto nezbylo než konstatovat, že Smlouva o úvěru je absolutně neplatná, když tento následek předvídá výslovně sám zákon o spotřebitelském úvěru v témže ustanovení.

S ohledem na akcesorickou povahu zajišťovacího převodu práva k hlavnímu závazku, tj. Smlouvy o zajišťovacím převodu práva ke Smlouvě o úvěru, kdy tento závazek sleduje osud závazku hlavního, finanční arbitr s ohledem na absolutní neplatnost Smlouvy o úvěru konstatoval, že si smluvní strany nemohly platně sjednat ani Smlouvu o zajišťovacím převodu práva. Smlouva o zajišťovacím převodu práva je tak rovněž absolutně neplatná podle § 39 občanského zákoníku.

Jelikož finanční arbitr ve výroku I. nálezu určil, že Smlouva o úvěru je neplatná, a ve výroku II. nálezu, že je neplatná rovněž Smlouva o zajišťovacím převodu práva, vyhověl tím návrhu Navrhovatelky zcela, a proto uložil Instituci ve výroku III. Nálezu podle § 17a zákona o finančním arbitrovi povinnost zaplatit sankci ve výši 15.000,- Kč.

4. Námítky Navrhovatelky

Navrhovatelka souhlasí s výroky nálezu, když finanční arbitr vyhověl návrhu Navrhovatelky a konstatoval, že Smlouva o úvěru a Smlouva o zajišťovacím převodu práva jsou neplatné.

Navrhovatelka však rozporuje závěry finančního arbitra uvedené v odůvodnění nálezu, že Instituce poskytla Navrhovatelce na základě Smlouvy o úvěru částku 280.000,- Kč. Navrhovatelka trvá na tom, že obdržela od Instituce pouze částku 170.000,- Kč. Na podporu svého tvrzení Navrhovatelka předložila Čestné prohlášení třetích osob, ve kterém společně

prohlásily, že Navrhovatelka žádala dne 1. 7. 2013 Instituci o půjčku pouze ve výši 170.000,- Kč, neboť Navrhovatelka vyšší částku nepotřebovala. Když se Navrhovatelka vůči částce 280.000,- Kč ohradila, Instituce jí sdělila, že je v ní zahrnuto pojištění a poplatek za sepsání smlouvy.

K námitkám Instituce Navrhovatelka namítá, že Instituci nedala souhlas k zajištění celého svého majetku. Navrhovatelka tvrdí, že Instituce nikdy nezkoumala její majetkové a finanční poměry, neboť ona sama Instituci žádné dokumenty neposkytla, pouze telefonicky Instituci sdělila výši svého důchodu, že splácí půjčku ve výši 2.200,- Kč měsíčně a že úvěr hodlá splatit z prodeje stavebního pozemku. Námitku Instituce týkající se nepřislušnosti finančního arbitra rozhodnout spor mezi Navrhovatelkou a Institucí považuje za bezvýznamnou, když sama Instituce ve Smlouvě o úvěru odkazuje na možnost mimosoudního řešení sporů v řízení před finančním arbitrem.

5. Námitky Instituce

Námitky Instituce směřují proti všem výrokům nálezu.

Instituce odmítá, že by nedostatečně posoudila úvěruschopnost Navrhovatelky. Předně, trvá na tom, že nebyla povinna posuzovat kromě Navrhovatelky jinou osobu, neboť ačkoli Navrhovatelka potřebovala peněžní prostředky pro syna a mohli se tak na splácení úvěru podílet oba dva, dlužníkem ze Smlouvy o úvěru byla pouze a jen Navrhovatelka. Dále je běžné, že v závazkových vztazích obstarávají dlužníci prostředky na úhradu dluhů rovněž dobrovolným zpeněžením svého jak movitého, tak nemovitého majetku. Sama Navrhovatelka v čestném prohlášení prohlásila, že za účelem splácení dluhu vůči Instituci hodlá zpeněžit svojí nemovitost. Instituce tuto skutečnost vyhodnotila jako dostatečnou záruku, že potencionální klient (Navrhovatelka) bude mít dostatečné finanční prostředky na úhradu dluhu. Instituce dále argumentuje, že Navrhovatelka tím, že aktivně vyhledala a zažádala Instituci o úvěr, sama posoudila, zda je Institucí nabízený produkt v jejích finančních možnostech. I Navrhovatelka tak vyhodnotila svou úvěruschopnost kladně. Instituce v této souvislosti poukazuje na ustanovení § 4 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“), podle kterého se má za to, že každá svépřávná osoba má rozum průměrného člověka i schopnost užívat jej s běžnou péčí a opatrností a že to každý od ní může v právním styku důvodně očekávat.

Instituce je toho názoru, že Navrhovatelka tím, že čerpala peněžní prostředky od Instituce a sama jí ničeho doposud nezaplatila, jednala „na hraně s přečinem podvodu“ ve smyslu ustanovení § 209 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Instituce namítá, že podle ustanovení § 1 zákona o finančním arbitrovi není dána pravomoc finančního arbitra rozhodovat o Smlouvě o zajišťovacím převodu práva, neboť tento typ smluvního vztahu zakládá pouze zajištění dluhu, kdy se převádí právo s rozvazovací podmínkou, avšak jinak se spotřebitelským úvěrem nesouvisí, resp. z této smlouvy nevzniká spor ze spotřebitelského úvěru.

Vzhledem k tomu, že finanční arbitr neměl vyhovět návrhu Navrhovatelky, je uložení sankce podle ustanovení § 17a zákona o finančním arbitrovi v rozporu se zákonem. Instituce navrhuje, aby finanční arbitr v rámci řízení o námitkách nález zrušil a návrh Navrhovatelky zamítl.

6. Přezkoumání nálezu a vypořádání námitek

Finanční arbitr podle § 12 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi rozhoduje podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nestranně, spravedlivě a bez průtahů a pouze na základě skutečností zjištěných v souladu s tímto zákonem a zvláštními právními předpisy. Podle § 12 odst. 3 zákona o finančním arbitrovi není finanční arbitr vázán návrhem a aktivně opatřuje důkazy; při svém rozhodování vychází ze skutkového stavu věci a volně hodnotí shromážděné důkazy jak jednotlivě, tak ve vzájemné souvislosti.

Finanční arbitr konstatuje, že Navrhovatelka i Instituce podaly námítky proti nálezu v zákonem stanovené lhůtě.

6.1 *Námítky Navrhovatelky*

Vzhledem k předmětu sporu, kterým bylo určení neplatnosti Smlouvy o úvěru a Smlouvy o zajišťovacím převodu práva a nikoli určení výše závazku v případě neplatné smlouvy, by ani případné přehodnocení otázky, zda Navrhovatelka skutečně obdržela od Instituce peněžní prostředky pouze ve výši 170.000,- Kč (*poznámka finančního arbitra – a tuto částku tak měla Instituce v rámci vzájemného vypořádání bezdůvodného obohacení vrátit*), nemělo na rozhodnutí v jeho výrokové části vliv.

Jelikož námítky Navrhovatelky směřují pouze do odůvodnění nálezu, jsou podle ustanovení § 82 odst. 1 věty druhé správního řádu nepřipustné.

V případě, že správní orgán obdrží nepřipustné námítky, ukládá mu ustanovení § 92 odst. 1 správního řádu „*[j]estliže rozhodnutí již nabylo právní moci, následně zkoum[at], zda nejsou dány předpoklady pro přezkoumání rozhodnutí v přezkumném řízení, pro obnovu řízení nebo pro vydání nového rozhodnutí*“.

Napadený nálezn ještě nenabyl právní moci, když proti němu podala řádně a včas námítky Instituce (srov. ustanovení § 15 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi, které přiznává včas podaným námítkám odkladný účinek). Nejsou tak ještě splněny podmínky pro případné přezkumné řízení, jeho obnovu ani nové rozhodnutí.

Nad rámec výše uvedeného, finanční arbitr k obsahu námitek Navrhovatelky konstatuje, že určení výše čerpaného úvěru nebyla předmětem řízení před finančním arbitrem, když spor byl o platnost Smlouvy o úvěru a Smlouvy o zajišťovacím převodu práva.

Navrhovatelce však v případě vyslovení neplatnosti Smlouvy o úvěru nebrání nic v tom, aby podala nový návrh na určení výše závazku Navrhovatelky vůči Instituci z titulu neplatné Smlouvy o úvěru. Finanční arbitr však na základě podkladů, které měl k dispozici v tomto řízení, nezjistil, že by z některého podkladu vyplývalo, že Navrhovatelka převzala částku ve výši 170.000,- Kč namísto částky uvedené ve Smlouvě o úvěru a příjmovém dokladu, tedy 280.000,- Kč. Čestná prohlášení třetích osob, ani syna Navrhovatelky, které Navrhovatelka předložila již v řízení před vydáním nálezu, když ani jedna z těchto osob nebyla jednání a předání peněžních prostředků přítomna, a při absenci jakýchkoli dalších přímých nebo nepřímých důkazů nelze považovat za prokázání tvrzení.

6.2 Námitky Instituce

Instituce na podporu svých tvrzení v námitkách nepředložila žádné nové podklady ani neoznačila nové důkazy. Jednotlivé námitky Instituce posoudil finanční arbitr následovně.

6.2.1 Posouzení úvěruschopnosti Navrhovatelky

Jak finanční arbitr zdůraznil již v nálezu, jedním ze stěžejních cílů zákona o spotřebitelském úvěru je předcházení nezodpovědného půjčování a poskytování úvěrů spotřebitelům. Spotřebitel, který čerpá úvěr, aniž by měl na jeho splácení, se dostává do ztížené finanční, a mnohdy i sociální situace, která často může vést až k jeho předlužení a vyloučení. Stejně tak ztrácí věřitel, který mnohdy nevratně alokuje své volné peněžní prostředky, příp. je musí nákladně vymáhat zpět. Je tedy zájmem celé společnosti, aby spotřebitelé, kteří si určitý úvěr nemohou dovolit, neboť není v jejich možnostech jeho řádné splácení, takový úvěr nečerpali.

Zákon o spotřebitelském úvěru za tímto účelem klade zvýšené nároky na věřitele, neboť jsou to právě oni, kdo jsou ve vztahu ke spotřebiteli profesionály disponujícími odbornými znalostmi a zkušenostmi z finančního trhu. Aby mohl věřitel odpovědně rozhodnout, zda je v možnostech spotřebitele řádně splácet úvěr, musí před uzavřením smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, posoudit schopnost spotřebitele splácet úvěr s odbornou péčí. Odborná péče je vyžadována nejen k ochraně spotřebitele, tedy že věřitel důkladně prověří jeho možnosti, ale v konečném důsledku i k ochraně samotného věřitele, který učiní maximum, aby byl obchod výhodný i pro něj.

Finanční arbitr v napadeném nálezu nikde nekonstatoval, že by snad měla Instituce vedle Navrhovatelky jako samostatného úvěrového dlužníka posoudit schopnost splácet úvěr ještě u další osoby, avšak pokud má být posouzení úvěruschopnosti provedeno s odbornou péčí, v souladu s požadavky zákona, musí Instituce zohlednit finanční situaci ve světle rodinného a sociálního zázemí Navrhovatelky, tzn., zda (ne)jsou na Navrhovatelce závislé nějaké osoby, zda Navrhovatelka (ne)má vyživovací povinnost k některým z rodinných příslušníků, případně ke komu a v jakém rozsahu, zda s ní někdo sdílí společnou domácnost, v takovém případě zda přispívá na její chod apod. Instituce měla a mohla tyto okolnosti v Navrhovatelčině případě zkoumat, avšak neučinila tak.

Instituci ukládá povinnost posoudit úvěruschopnost Navrhovatelky s odbornou péčí přímo zákon, konkrétně ustanovení § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru. Tato povinnost je uložena pouze a jen Instituci, Instituce její plnění nemůže přenášet na jinou osobu.

Finanční arbitr konstatuje, že v odůvodnění nálezu na základě provedeného srovnání s jinými účinnými právními předpisy definoval pojem „odborná péče“ tak, jak má být vykládán při posuzování splnění či nesplnění povinnosti stanovené v § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru. Podle názoru finančního arbitra (viz stranu 15 nálezu) „*odborná péče představuje kvalifikovanou činnost profesionála v daném oboru, při které musí dbát zákonem uložených povinností, jakož i jednat v dobré víře a nanejvýš obezřetně. Odborná péče je tak v kontextu zákona o spotřebitelském úvěru korektiv jednání věřitele, které v tomto případě posoudí finanční arbitr, a zakládá se jak na objektivním hledisku, tj. na schopnostech a odborných znalostech v oblasti finančního trhu, tak na hledisku subjektivním, spočívajícím v pečlivosti konkrétního věřitele*“.

Rovněž Nejvyšší správní soud zastává názor, že odborná péče obecně je „*projevem zásady profesionality platné pro oblast obchodního práva, která předpokládá vyšší nároky na*

obchodníky co se týče jejich vědomostí, znalostí a informovanosti“ (srov. rozsudek ze dne 30. 9. 2009, sp. zn. 1 Afs 94/2009).

Finanční arbitr opětovně odkazuje na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 4. 2015, sp. zn. 1 As 30/2015, který citoval již v Nálezu a ve kterém se Nejvyšší správní soud výkladem pojmu „odborná péče“ v zákoně o spotřebitelském úvěru výslovně zabýval. Nad rámec citace uvedené v nálezu finanční arbitr doplňuje, že Nejvyšší správní soud se v tomto rozhodnutí ztotožnil s názorem Krajského soudu v Ostravě obsaženém v rozsudku ze dne 29. 1. 2015, čj. 22 A 22/2013 – 19 (Nejvyšší správní soud řešil kasační stížnost proti citovanému rozsudku Krajského soudu v Ostravě), že odbornou péčí se rozumí „úroveň zvláštních dovedností a péče, kterou lze od podnikatele ve vztahu ke spotřebiteli rozumně očekávat a která odpovídá poctivým obchodním praktikám nebo obecným zásadám dobré víry v oblasti jeho činnosti“ a odkázal přitom na definici „odborné péče“ obsaženou v § 2 odst. 1 písm. o) zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů. Nejvyšší správní soud doplnil, že „[k]rajský soud správně dovedl, že postup s odbornou péčí zahrnuje též povinnost věřitele ověřit podstatné informace poskytnuté spotřebitelem svědčící o jeho schopnosti splácet sjednaný úvěr (k tomu srov. např. rozsudky NS ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. 32 Odo 1726/2006, či ze dne 22. 4. 2009, sp. zn. 32 Cdo 241/2009, či rozsudek NSS ze dne 30. 9. 2009, č. j. 1 Afs 94/2009 – 56“.

A podle názoru Nejvyššího správního soudu: „[v] souvislosti s tímto výkladem pojmu odborné péče i s ohledem na účel zakotvení povinnosti ověřovat úvěruschopnost spotřebitele, kterým je zejména ochrana spotřebitele, je třeba vykládat § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru tak, že věřitel musí náležitě pečlivě zjišťovat schopnost spotřebitele splácet úvěr a požadovat doklady k jeho tvrzení. Je také nutno dovést, že věřitel by měl úvěruschopnost dlužníka aktivně zjišťovat a prověřovat, nikoliv se spokojit pouze s jeho ničím nedoloženými prohlášeními“. Nejvyšší správní soud to odůvodnil tím, že „zákon o spotřebitelském úvěru klade velký důraz na ochranu spotřebitelů před neodpovědným zadlužováním, které je v současnosti závažným společenským problémem, jehož řešení patrně nelze ponechat pouze na odpovědnosti samotných dlužníků. K řešení tohoto problému tak mají věřitelé přispět tím, že budou před uzavřením úvěrových smluv pečlivě zkoumat schopnost spotřebitele úvěr splácet a eliminovat tak možné tendence spotřebitelů zkreslovat své majetkové poměry ve snaze získat spotřebitelský úvěr, bez ohledu na předchozí uvážení o svých schopnostech jej splácet. Jedná se tedy o právní úpravu orientovanou na ochranu spotřebitele, jakožto slabší smluvní strany, která s sebou nese naopak větší zatížení povinnostmi na straně podnikatele – zde poskytovatele spotřebitelského úvěru“.

K otázce rozsahu zjišťování informací a jejich ověřování věřitelem pro účely posuzování úvěruschopnosti dlužníka se vyjádřil rovněž Soudní dvůr Evropské unie v rozhodnutí v řízení o předběžné otázce ve věci CA Consumer Finance SA proti Ingrid Bakkau, Charline Bonato a Florianu Bonatovi, ze dne 18. 12. 2014, sp. zn. C-449/13, když zákon o spotřebitelském úvěru je transpozicí směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008, o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS: „Z článku 8 odst. 1 směrnice 2008/48 vyplývá, že před uzavřením úvěrové smlouvy je poskytovatel úvěru povinen posoudit úvěruschopnost spotřebitele na základě dostatečných informací získaných případně od spotřebitele, a pokud je to nezbytné, na základě vyhledávání v příslušné databázi. V tomto ohledu se v bodě 26 odůvodnění této směrnice uvádí, že by poskytovatelé úvěru měli mít povinnost kontrolovat v jednotlivých případech úvěruschopnost spotřebitele a že by jim mělo být dovoleno využívat informace poskytnuté spotřebitelem nejen během přípravy dané úvěrové smlouvy, ale i v průběhu dlouhodobého obchodního vztahu. Účelem této povinnosti tedy je, aby poskytovatelé úvěru jednali zodpovědně a aby nebyly úvěry poskytovány spotřebitelům, kteří nejsou úvěruschopní. Směrnice 2008/48 neobsahuje

taxativní výčet informací, s jejichž pomocí má poskytovatel úvěru posoudit úvěruschopnost spotřebitele, a neupřesňuje ani, zda tyto informace mají být kontrolovány, a pokud ano, jakým způsobem. V souladu se svým zněním naopak čl. 8 odst. 1 směrnice 2008/48 ve spojení s bodem 26 jejího odůvodnění přiznává poskytovateli úvěru prostor pro uvážení při určování, zda informace, které má k dispozici, stačí k doložení úvěruschopnosti spotřebitele, či nikoli, a zda je má ověřit pomocí jiných údajů. Z toho vyplývá, že poskytovatel úvěru musí zaprvé v každém jednotlivém případě s přihlédnutím k jeho konkrétním okolnostem zvážit, zda se jedná o příslušné informace a zda jsou tyto informace dostatečné pro posouzení úvěruschopnosti spotřebitele. V tomto ohledu se dostatečnost uvedených informací může lišit podle okolností, za nichž dojde k uzavření úvěrové smlouvy, podle osobní situace spotřebitele nebo podle částky úvěru uvedené v této smlouvě. Toto posouzení lze provést s pomocí dokladů o finanční situaci spotřebitele, ale nelze vyloučit možnost, aby poskytovatel úvěru zohlednil případně dříve získané znalosti o finanční situaci zájemce o úvěr. Avšak pouhá ničím nepodložená prohlášení spotřebitele nemohou být sama o sobě kvalifikována jako dostatečná, nejsou-li podepřena žádnými doklady.“

Instituce finančnímu arbitrovi v řízení nedoložila, vyjma výsledku ověření Navrhovatelky v Insolvenčním rejstříku a v systému ■■■, jiné podklady, z nichž by vyplývalo, že hodnověrně ověřila příjmy a výdaje Navrhovatelky (a to nejen těch, které Navrhovatelka sdělila Instituci v čestném prohlášení), tedy že splnila řádně posoudit úvěruschopnost Navrhovatelky ve smyslu § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru s odbornou péčí.

Finanční arbitr vzhledem k výše uvedenému a vzhledem k požadavku odborné péče při posuzování úvěruschopnosti uzavírá, že pro finanční instituci, která by jednala s odbornou péčí, nemohou být dostatečné pouze informace sdělené dlužníkem v čestném prohlášení, aniž by jakkoliv ověřovala pravdivost a aktuálnost údajů, obzvláště pokud jde o informace pro posouzení úvěruschopnosti klíčové, kterými jsou informace o skutečném příjmu dlužníka, o výdajích její domácnosti nebo potvrzení o vlastnictví Navrhovatelkou uváděných nemovitostí a reálné možnosti zpeněžení některé z nich.

Od poskytovatele spotřebitelského úvěru se očekává profesionalita, prozíravost a obezřetnost v tom smyslu, že poskytovatel spotřebitelského úvěru ví, jaké informace pro řádné zjištění a posouzení úvěruschopnosti spotřebitele potřebuje, tedy v případě, že získává informace přímo od spotřebitele, ví, na co se ho má ptát. Naproti tomu spotřebitel při plnění své povinnosti podle § 9 odst. 3 zákona o spotřebitelském úvěru poskytuje informace „na žádost“ poskytovatele spotřebitelského úvěru, tedy na základě jeho kvalifikovaného dotazu. Spotřebitel, jakožto v daném oboru neprofesionál a slabší smluvní strana si nemusí být vědom všech možných okolností a souvislostí, které mohou mít objektivně vliv na jeho schopnost či neschopnost splácet spotřebitelský úvěr. Z hlediska plnění povinností podle § 9 odst. 1 a 3 zákona o spotřebitelském úvěru je tedy na poskytovateli spotřebitelského úvěru, aby spotřebiteli položil kvalifikované dotazy, a následně na spotřebiteli, aby na tyto dotazy pravdivě, přesně a úplně odpověděl a žádnou podle svého nejlepšího vědomí (tedy nikoli podle znalostí profesionála) podstatnou skutečnost nezamlčel.

V daném případě Navrhovatelka sdělila Instituci informace, které po ní Instituce požadovala (formou čestného prohlášení). Jiné údaje Instituce po Navrhovatelce prokazatelně nepožadovala, Instituce ani v řízení netvrdila, že by ji nějaké další informace ohledně finanční, osobní a rodinné situace zajímaly, resp. že by je zjišťovala.

Naopak, Instituci již v řízení o návrhu uvedla, že dostatečným předpokladem pro schopnost Navrhovatelky splácet úvěr pro ni byla pouze informace, že Navrhovatelka bude mít prostředky na úhradu dluhu z prodeje vlastněných nemovitostí.

Důvodová zpráva k zákonu č. 43/2013 Sb. uvádí, že: „[v]ěřitel je při posouzení úvěruschopnosti povinen vzít v potaz jak stávající situaci klienta, zejména jeho příjmy i výdaje, tak i skutečnosti, které lze na základě informací dostupných v době před uzavřením smlouvy s vysokou mírou pravděpodobnosti očekávat (např. předpokládaný příjem z projednávaného dědického řízení, prodeje nemovitosti, auta, pojistného plnění atp.)“. Jak uvádí Vacek v komentáři k zákonu o spotřebitelském úvěru: „[v] těchto případech však opravdu musí jít o vysokou míru pravděpodobnosti takového budoucího příjmu. Nestačí tedy záměr spotřebitele v okamžiku získání spotřebitelského úvěru např. nemovitost v budoucnu prodat, ale aby bylo možné při posouzení úvěruschopnosti spotřebitele zohlednit příjmy z takového prodeje na budoucí splácení či jednorázové splácení spotřebitelského úvěru, musí být již jednání o uzavření kupní smlouvy na prodej nemovitosti dostatečně daleko a měla by být minimálně jistota ohledně kupní ceny a okamžiku její splatnosti. I tak musí brát věřitel v potaz, že průměrná doba prodeje nemovitosti se pohybuje spíše v řádu měsíců.“ (srov. Vacek, Lukáš, Komentář k Zákonu o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů (145/2010 Sb.), nakl. Wolters Kluwer a.s., 2015, komentář k § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru, citovaný v právní databázi ASPI).

Instituce svým jednáním, nejenže jinak úvěruschopnost Navrhovatelky neposuzovala, ale dokonce Navrhovatelce znemožnila uhradit dluh z poskytnutého úvěru zpeněžením některé z Navrhovatelčiných nemovitostí za situace, kdy Instituce uzavřela s Navrhovatelkou smlouvu o zajišťovacím převodu práva na všechny Navrhovatelkou vlastněné nemovitosti. Byla to právě Instituce, kdo jednal z pozice silnějšího a stanovil podmínky, za kterých úvěr Navrhovatelce poskytne, a to včetně zajištění.

Instituce si proto už od počátku smluvního vztahu musela být vědoma toho, že Navrhovatelka s velkou pravděpodobností nebude schopna svůj dluh vůči Instituci uhradit, neboť věděla, že pokud Navrhovatelka některou z nemovitostí nezpeněží, nebude schopna úvěr splatit ze svých běžných příjmů, resp. nijak tuto možnost neověřila. Finanční arbitr podotýká, že za takové situace neměla Instituce Navrhovatelce úvěr poskytnout a tím, že tak učinila, porušila zákon, když ustanovení § 9 odst. 1 věta druhá zákona o spotřebitelském úvěru říká, že „[v]ěřitel poskytne spotřebitelský úvěr jen tehdy, pokud je po posouzení úvěruschopnosti spotřebitele s odbornou péčí zřejmé, že spotřebitel bude schopen spotřebitelský úvěr splácet, jinak je smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, neplatná“. Vzhledem k naplnění hypotézy právě citované normy, pak finanční arbitr musel konstatovat neplatnost Smlouvy o úvěru, neboť tato neplatnost nastává přímo ze zákona s účinky *ex tunc*.

Pakliže se Instituce domnívá, že při posuzování úvěruschopnosti Navrhovatelky postupovala s odbornou péčí, byla to Instituce, kdo měl tuto skutečnost v námitkovém řízení prokázat, pokud se závěry finančního arbitra vyslovenými v napadeném nálezu nesouhlasila, neboť ustanovení § 22 odst. 5 zákona o spotřebitelském úvěru tzv. přetáčí důkazní břemeno, když stanoví, že „[n]ení-li prokázán opak, má se za to, že věřitel povinnosti podle § 5, 7 a 9 nesplnil“. Ani po opětovném posouzení věci v námitkovém řízení však finanční arbitr nemá důvod na závěru ohledně neposouzení úvěruschopnosti Navrhovatelky s odbornou péčí nic měnit, neboť Instituce v námitkách netvrdila takové skutečnosti ani nepředložila žádné nové podklady, které by jej přesvědčily o opaku, resp. by na jeho závěrech mohly něco změnit.

Ve světle výše uvedeného proto nemůže obstát argumentace Instituce, že v souladu s ustanovením § 4 občanského zákoníku měla Instituce za to, že Navrhovatelka jako svéprávná osoba má rozum průměrného člověka i schopnost užívat jej s běžnou péčí a opatrností a že to od ní Instituce mohla v právním styku důvodně očekávat, pokud si sama posoudila svoji úvěruschopnost a vyhodnotila rizika plynoucí jí z uzavření Smlouvy o úvěru. Finanční arbitr proto odmítá veškeré námitky Instituce, ve kterých se Instituce pokusila

přenést odpovědnost za své protiprávní jednání (rozuměj porušení § 9 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru) na Navrhovatelku.

K úvahám Instituce týkajícím se Navrhovatelčiny možné trestněprávní odpovědnosti finanční arbitr uvádí, že finančnímu arbitrovi nepřísluší tuto otázku jakkoliv posuzovat, když si o ní ani nemůže učinit úsudek (srov. ustanovení § 57 odst. 1 písm. c) správního řádu).

Finanční arbitr však v této souvislosti poukazuje pro úplnost na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2013, sp. zn. 11 Tdo 1121/2012, ve kterém Nejvyšší soud konstatuje, že *„[t]restní represe uplatněná proti jednomu z účastníků soukromoprávního vztahu nemůže nahrazovat nezbytnou míru opatrnosti druhého účastníka při ochraně jeho soukromých práv a nahrazovat instituty jiných právních odvětví, které jsou určeny k ochraně těchto práv“*. Nejvyšší soud tento závěr ve vztahu ke skutkovým okolnostem případu odůvodnil tak, že *„posuzovaný případ nelze hodnotit jinak než tak, že poškozená Česká spořitelna, a.s., jako účastnice soukromoprávního vztahu evidentně nedbala ani v minimální míře na odpovídající ochranu svých práv a majetkových zájmů, vědomě nedbala potřebné opatrnosti, když si neopatřila snadno dostupné informace významné pro rozhodnutí o poskytování úvěrů ... Banka při nabídce tohoto úvěru vycházela jenom ze svých znalostí o klientovi, žádné dodatečné informace od klienta (obviněného) k jeho finanční situaci nevyžadovala a ani si tyto informace žádným jiným způsobem nezjišťovala. Je přitom nepochybné, že disponuje dostatkem kvalifikovaného personálu a dalších prostředků, aby si při zachování potřebné opatrnosti tyto informace získala. Banka tedy vědomě riskovala, pokud tímto způsobem nabízela úvěr, zřejmě vedena snahou o co největší objem obchodů. Pak by ale bylo v rozporu s principy na nichž je založen právní stát, aby trestním postihem jednoho účastníka soukromoprávního vztahu byla nahrazována nezbytná míra opatrnosti druhého účastníka při ochraně vlastních práv a majetkových zájmů. Nejvyšší soud přitom nemínil zpochybňovat či bagatelizovat postavení poškozené nebo dokonce schvalovat postup obviněného, avšak musí trvat na tom, že trestním postihem není možné nahrazovat instituty jiných právních odvětví určené k ochraně majetkových práv a zájmů.“*

6.2.2 Příslušnost finančního arbitra k rozhodování sporu

Finanční arbitr posoudil podmínky řízení již v řízení o návrhu a dospěl k závěru, že je příslušný k rozhodnutí sporu. Jelikož Instituci byl předmět sporu znám a Instituce věděla, čeho se Navrhovatelka v řízení před finančním arbitrem domáhá již před vydáním nálezu, Instituci nic nebránilo nepříslušnost finančního arbitra namítat v případě, že se domnívala, že finanční arbitr není příslušný rozhodovat o předmětu řízení, resp. jeho části. Jelikož však finanční arbitr musí zkoumat podmínky řízení kdykoli v průběhu řízení, přezkoumal k námitce Instituce opětovně svoji příslušnost i v řízení o námitkách.

Finanční arbitr je státem zřízený orgán mimosoudního řešení některých sporů na finančním trhu, v oblasti spotřebitelských úvěrů se jedná o spory mezi spotřebiteli jako dlužníky a finančními institucemi jako věřiteli, příp. zprostředkovateli úvěru. Řízení před finančním arbitrem představuje rychlou, bezplatnou a efektivní alternativu k možnosti domáhat se svých práv v řízení před obecnými soudy. Podle § 1 odst. 1 písm. c) zákona o finančním arbitrovi je finanční arbitr příslušný *„[k] rozhodování sporu spadajícího jinak do pravomoci českých soudů ... jedná-li se o spor mezi věřitelem nebo zprostředkovatelem a spotřebitelem při nabízení, poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru“*.

Výkladem textu citovaného ustanovení lze dospět k závěru, že finanční arbitr je příslušný řešit spory „při nabízení, poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru“, tedy spory související se spotřebitelským úvěrem, to znamená nikoli pouze spory ze spotřebitelského úvěru stricto sensu. Pokud by měl zákonodárce jiný úmysl, použil by pro dané ustanovení

zákona o finančním arbitrovi například spojení „spory týkající se čerpání a splácení spotřebitelského úvěru“ či spory ohledně „platnosti smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr“ apod., neboť tak učinil například ve vztahu k Českému telekomunikačnímu úřadu v § 129 odst. 1 zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to pro oblast rozhodování soukromoprávních sporů v oblastech, které tento zákon upravuje.

Pokud by finanční arbitr nemohl přezkoumat v řízení i Smlouvu o zajišťovacím převodu práva, která byla uzavřena právě a jen za účelem zajištění závazku ze Smlouvy o úvěru, odporovalo by to smyslu a účelu řízení před finančním arbitrem, tedy zajištění pružné a efektivní ochrany práv navrhovatelů, zejména spotřebitelů. Přezkum samotné Smlouvy o úvěru bez přezkumu Smlouvy o zajišťovacím převodu práva by byl postupem, který by znamenal částečné odmítnutí spravedlnosti Navrhovatelce tím, že by finanční arbitr ve věci v části mohl rozhodnout a v části by byl nucen řízení zastavit a odkázat Navrhovatelku na obecný soud, ačkoli by tak jako tak musel posoudit obě smlouvy v souhrnu, aby mohl spor spravedlivě rozhodnout, neboť spolu neodmyslitelně souvisí, resp. existence Smlouvy o zajišťovacím převodu práva je přímo závislá na existenci Smlouvy o úvěru. Takovým postupem by byla Navrhovatelka vystavena další nejistotě a zejména časové prodlevě, než by se jí dostalo rozhodnutí ve věci i ve vztahu ke Smlouvě o zajišťovacím převodu práva.

Rovněž Nejvyšší soud České republiky vyslovil ve svém rozsudku ze dne 20. 6. 2013, sp. zn. 33 Cdo 1201/2012, názor, že je nutné jak hlavní závazek, tak závazek akcesorický, posuzovat společně ve vzájemné souvislosti: *„Jde-li o smlouvu o spotřebitelském úvěru, nelze posuzovat práva a povinnosti z této smlouvy odděleně od použitých zajišťovacích prostředků (dohody o srážkách ze mzdy, smluvní pokuty a vystavené zajišťovací směnky); i zajištění spotřebitelské smlouvy podléhá režimu ochrany spotřebitele podle § 56 odst. 1 obč. zák.“*

Finanční arbitr proto vzhledem k výše uvedenému i nadále trvá na tom, že výklad ustanovení § 1 odst. 1 písm. c) zákona o finančním arbitrovi musí být vykládán v tom smyslu, že finanční arbitr je příslušný řešit veškeré spory, které vyvstanou v souvislosti se spotřebitelským úvěrem ve smyslu zákona o spotřebitelském úvěru včetně jeho zajištění.

Podle čl. 1 Smlouvy o zajišťovacím převodu práva uzavřely Navrhovatelka s Institucí tuto smlouvu *„k zajištění pohledávek věřitele za dlužníkem vyplývajících ze smlouvy o úvěru ze dne 1. 7. 2013, uzavřené mezi věřitelem na straně jedné a dlužníkem na straně druhé, ve výši 280.000,-Kč“*. Jak finanční arbitr v Nálezu konstatoval: *„[s]mlouva o zajišťovacím převodu práva pak představuje smlouvu uzavřenou za účelem zajištění pohledávky ze Smlouvy o úvěru jako akcesorický závazek k závazku hlavnímu, tedy smlouvu uzavřenou v přímé souvislosti se Smlouvou o úvěru“*.

Akcesorická povaha zajištění vyjadřuje skutečnost, že zajišťovací závazek nemůže vzniknout a ani existovat bez existence zajišťovaného závazku. Na tomto výkladu se ustálila judikatura Nejvyššího soudu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2011, sp. zn. 21 Cdo 2992/2009, ve kterém Nejvyšší soud České republiky judikoval, že *„[a]kcesorická povaha zajištění je dána zejména tím, že zajišťovací závazek nemůže vzniknout bez existence zajišťovaného (hlavního) závazku a nemůže bez něj existovat. Platnost akcesorického závazku je závislá na platnosti závazku hlavního. Až na výjimky platí, že při zániku hlavního závazku zaniká i závazek vedlejší, byť by nebyl splněn. Zánik vedlejšího závazku (např. ručitelského) nemá však za následek zánik závazku zajišťovaného. Obsah zajišťovaného závazku nemůže být širší, než je obsah závazku hlavního“*) a odklon není patrný ani jinde v odborné obci (viz např. Drastíková, J., Osička, T. Několik poznámek k zajištění převodem práva. Právní fórum, č. 2, r. 2004, Wolters Kluwer, dostupný v automatizovaném systému právních informací ASPI pod identifikačním číslem (ASPI ID) LIT27072CZ; Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák,

M. a kol. Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1630).

Vzhledem k tomu, že Smlouva o zajišťovacím převodu práva slouží jako zajištění plnění závazků ze Smlouvy o úvěru a jako zajišťovací institut má nepochybně vlastnosti výše uvedené, je nezbytné oba závazkové vztahy, tj. jak Smlouvu o úvěru, tak Smlouvu o zajišťovacím převodu práva posuzovat v řízení společně a ve vzájemné souvislosti. Pokud finanční arbitr dospěl k závěru, že Smlouva o úvěru je od počátku neplatná, má toto zjištění dopad i na existenci Smlouvy o zajišťovacím převodu práva tak, jak finanční arbitr vyjádřil ve výroku II. Nálezu a též řádně odůvodnil v Nálezu. Smlouva o zajišťovacím převodu práva nemůže existovat bez platné Smlouvy o úvěru.

7 K výrokům rozhodnutí

Finanční arbitr ani na základě námitek Instituce nedospěl k odlišnému závěru ohledně jeho příslušnosti rozhodnout spor mezi Navrhovatelkou a Institucí.

Finanční arbitr posoudil námítky Navrhovatelky jako nepřijatelné, neboť směřují pouze do odůvodnění nálezu a z toho důvodu postupoval v souladu s ustanovením § 24 zákona o finančním arbitrovi ve spojení s § 92 odst. 1 správního řádu, a proto je zamítá.

Finanční arbitr přezkoumal všechny relevantní námítky Instituce proti nálezu a dospěl k závěru, že náleze je v souladu s právními předpisy a je věcně správný. Instituce před uzavřením Smlouvy o úvěru s odbornou péčí neposoudila schopnost Navrhovatelky splácet spotřebitelský úvěr, přičemž zákon s tímto porušením zákona spojuje následek spočívající v neplatnosti Smlouvy o úvěru. Jelikož Smlouva o zajišťovacím převodu práva sleduje osud Smlouvy o úvěru, je i Smlouva o zajišťovacím převodu práva z toho důvodu neplatná.

Podle § 17a zákon o finančním arbitrovi finanční arbitr uloží instituci, proti které je řízení vedeno, sankci vždy, pokud byť i jen v části vyhoví návrhu navrhovatele. Zákon stanoví výši sankce částkou odpovídající 10 % z hodnoty sporu, jde-li o zaplacení peněžité částky, minimálně ve výši 15.000,- Kč, v případě nepeněžité částky pak sankci vždy ve výši 15.000,- Kč bez rozdílu. Protože finanční arbitr náleze nemění, není na místě ani jakákoli změna uložené sankce.

Finanční arbitr proto rozhodl tak, jak je uvedeno ve výroku I. a II. tohoto rozhodnutí a náleze potvrdil.

P o u č e n í:

Rozhodnutí o námitkách je podle § 16 odst. 4 zákona o finančním arbitrovi konečné. Podle § 17 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi doručený náleze, který již nelze napadnout námitkami, je v právní moci (*v případě, že bylo vydáno rozhodnutí o námitkách, nabyvá náleze právní moci dnem doručení rozhodnutí o námitkách – pozn. finančního arbitra*).

Podle § 244 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“), rozhodl-li správní orgán podle zvláštního zákona o sporu a nabylo-li rozhodnutí správního orgánu právní moci, může být tatáž věc projednána na návrh v občanském soudním řízení. Podle § 247 odst. 1 občanského soudního řádu musí být žaloba podána ve lhůtě dvou měsíců od doručení rozhodnutí správního orgánu.

V Praze dne 13. 8. 2015

otisk úředního razítka

Mgr. Monika Nedelková
finanční arbitr